

KULTURKRÓNIKA

A NÉMETORSZAGI MAGLYÁK

Németországban megrendezték formailag is a középkort. A „szellem“ ott a középkor lényegét revelálja s a szcenirozás stiluskövetelmény. Az „Unter den Linden“-en máglyára halmozták és elégették az „undeutsch“ könyveket. Huszezer könyvet hamvasztottak el, miközben varázsszavakkal kísérték a szadista aktust. Csak az elhamvasztott könyvek szerzői hiányoztak onnan, de milyen árúlóan kifejező, hogy a könyvekkel együtt Magnus Hirschfeld mellszobrát is a lángokba vetették! A történelem ismer hasonló színjátékokat s Németország mai uraitól senki se vitathatja el, hogy van érzékük a történelmi pózokhoz. Cirkuszt kap a nép — de kenyeret? Valamikor Genfben nyilvánosan elégették az üldözött J. J. Rousseau Emile-jét, egy neveléstudományi munkát, amelyben egy új eszmélő korszak szellemi arculata mutatkozott meg. De Rousseau halhatatlan, akárcsak Giordano Bruno, vagy Galilei s a többi nagy szellemi felforgatók. De ki emlékszik majd egy emberöltő múlva a Göhringek és Göbbelsekre? Einstein, Freud, Lenin és Liebknecht talán túléli őket... De addig? Mert ma mindenki máglyára kerül ott, aki gondolkodni mer. Nemcsak a szociálista, hanem a polgári kultúra legjobb értékei is a proskribáltak között vannak. Vitathatatlan, hogy az új rezsim példás következetességgel viszi véghez a képrombolás művét. A német tudományosság legjava szélnek eszerve, a költői alkotás vénája alákötve, a kritikai szabadság termékenysége elvetélve; a szellem és gondolat Sibériája — ez ma Németország. Gyászoljunk, sirassunk? Fábry Zoltán adott itt fájdalmas erővel kifejezést tehetetlen háborgásunknak. Mert néma szemtanuja lenni ennek a vandálizmusnak, amely Isten és Haza nevében elemészti a legfejlettebb és legátfogóbb emberi törekvéseket — alávaló kin.

És mégis, állapítsuk meg higgadtan: a német fasizmus nem cselekedhet másként. Kasztrálniok kell a szellemet, elvetelni a gondolatot, mert rendszerük egyaránt a nyers erő bázisára épül. Ezt a tömegőrületet az erő s az erőszak démoniája táplálja, a mitosz gyeheennája, a vér és faj mágiája. Veszedelmes erők! Sötét, vérengző bestiák. Az elmeorvos fellelhet kóros tüneteket ebben a középkori feltámadásban, de hiba volna lélektani finomkodásokkal elterelni a lényegről a figyelmet s fel nem ismerni a német történések lényegi jelentését: egy haladó társadalmi rendszer fellobbanó gyilkos életakarását. De az élniakarás paroxizmusa mögött érezni lehet az agónia leheletét, a feloszlás bűzét. Mégoly tirádás titánoskodás sem segít, a monomániás téboly előbb-utóbb önmagát emészti fel. De addig?

A tragédia gyökere mélyre ágazik. A megrendülés és eszmélés napjaiban az ember visszanyul azokhoz a dokumentumokhoz, amelyek tájékozódást és utmutatást adhatnak. Itt van pl. Theodor Plivier könyve „Der Kaiser ging, die Generäle blieben.“ Ez a sebes sodrású és mégis higgadt szemű könyv elvezet a tragédia forrásáig, a novemberi forradalom napjaihoz, amidőn a német proletáriátus felviharzó forradalmi lendületét a szociáldemokrata vezérek árulása porbasajtotta. Ebert vallomása — történeti dokumentum! — „Ich will die sociale Revolution nicht, ich hasse sie, wie die Sünde“ — a német szociáldemokrácia érzelmi sztigmája. A német szociálpatrióták 1914-ben meg-

szavazták a hadihiteleket, a háborúban végigszolgálták a császárt és a porosz szoldateszkát s 1918 novemberében ismét összefogtak a militarizmussal, hogy elveteljék a spartakusok forradalmát. Az Ebertek, Noskék, Scheidemannok megmentették a burzsoá Németországot és kiszolgáltatták a német jövőt a proletáriátus ellenségeinek. Ezt ma mindenki tudja s azt is, hogy a polgári demokráciától egyenes vonalban fut az út a fasiszta diktatúrához. Így kellett jönnie, ahogyan azt a tisztánlátók előre mondták. Szinte kihívón hat ma újból Oswald Spengler véleményét idézni — akiben egyébként a nacionalszocializmus legöntudatosabb szellemi előfutárját látom — ahogy egyik régebbi írásában (Preussentum und Sozialismus. 1921.) 1918 novemberének epigonjairól ítélt. „Az övök volt a hatalom, (t. i. a szociáldemokratáké) mindent mérniök kellett volna. De soha tömegmozgalmat nem rántott úgy szennybe vezetőik szálmassága, mint ezt. Ha a vörös zászlót 1918-ban kitűzik a frontokon s élet-halál harcot hirdettek volna a tőke ellen, nem csupán a halálosan kimerült hadsereget, a tiszteket az első-től az utolsóig, hanem a Nyugatot is magukkal sodorhatták volna. De ők kussolták s ahelyett, hogy a vörös hadsereg élére állottak volna, jól fizetett stallumok élére kerültek. Gyávaságukon hiúsult meg ez a forradalom. Most már késő...“ Így ír megvető gunnyal a szociálpatriótákról a konzervatív ideológia filozófusa. De maguk Hitlerék is tudják, hogy ki a fenyegető ellenség, amely nem ismer megalkuvást s tudják azt is, hogy a szociáldemokrata vezetőkkel kedvük szerint megférnek majd. Hitler a Welszel folytatott polémiaiban — parlamenti bemutatókzásokor — félreérthetetlenül célzott a szociálfasisztákkal bekövetkehető kiengesztelődésre. Wels, illetve a német szociáldemokrácia kiválása a 2. internacionáléból adekvát felelet erre. Mindez logikus, magától adódó. A német szoc. dem. szakszervezet egyik vezető lapja írja, hogy a mai rezsimmel nem értenek ugyan egyet, viszont azt elismerik, hogy Hitler jót akar a munkássággal! Csak természetes, hogy szakszervezeteik tiltakozás nélkül megadták magukat Hitler rohamosztagainak. Mi jöhet ezután? A szakszervezetek fasiszta megszervezése, a „bérek államfeletti pártatlan megállapítása“, az „osztályharmónia“ proklamálása, „szabadság az engedelmességben“, egyszerűen a „porosz szocializmus“ (Spengler fikciója) az igazi szocializmus helyett. A legújabb vívmány, az „önkéntes munkahadsereg“ — kulimunka a tőke szolgálatában. Bérlenyomás, a munkanélküli segélyek további lefokozása, a fogyasztó erők feltartóztatatlan sorvadása.

Egyelőre a fegyveres erőszak, a terror, a vér és faj mágiájának bódító szere kábit, de a struktúra immanens ellentmondásait sem szürönyokkal, sem maszlaggal megoldani nem lehet.

(Karlsbad)

Neufeld Béla

A HITLERIZMUS ÉS A NŐ *

Senki se siránkozzon azon, hogy a Harmadik Birodalom kiirtotta a német irodalmat és a költészetet. Az elpusztítottat maguk a vezérek nyomban pótolják. Göbbels írja: „Az asszony feladata, hogy szép legyen és gyermekeket hozzon a világra. A nősténymadár is tisztogatja magát a him számára és kikölti a tojásokat.“ Feder mondja: „Az asszony legyen ismét a ház szolgálója és családjának eselédje, ha szükséges lesz, majd szelid erőszakkal fogjuk ezzel a szerepükkel meg-

* Fejezet munkatársunk Törvény Erkölc A Nyaság című június első napjaiban megjelenő munkájából.

barátkoztatni őket.“ Másik híres kulturpolitikuskuk, Rosenberg igéri: „A jövőbeli Németbirodalom a gyermektelen nőket — tekintet nélkül férjes vagy hajadon (!) voltukra — nem fogja a népközösség teljesjogú tagjának tekinteni és ennek folytán a férj házasságtörését is felülvizsgálja...“ Ime, a Harmadik Birodalom új erkölce és lirája!

Az emberi kultúra és a magasabbrendű szellem ellen alakult hitleri forradalom programja szerint a nőnek a korlátlan szülés a kötelessége: „A nemes német vér érdekében minden errevaló német asszonynak szent honleányi kötelessége, hogy minden kilenc hónapban egy kékszemű, szőkefejű Wotant hozzon a világra. A nemzethű átlagos német nőnek lehetőleg kilencszer kell szülnie, de legalább háromszor.“ Az olyan nőket, akiket a horogkeresztes fajpolitika nem tart fajfenntartásra alkalmasnak, teljesen ki akarják rekeszteni a házasságból. Ezt bizonyítja a nemzeti szocialista párt 1930 március 13-án kelt 1741. sz. birodalmi gyűlési kiáltványa a köztársaság védelméről szóló törvény kiegészítéséről. „5. §. ... aki hozzájárul a zsidókkal vagy a színes fajokkal való keveredéshez azon célból, hogy a német nép egységes faját megbontsa, faj ellen elkövetett árulás miatt fegyházzal büntetetik.“ (A 7. §. szerint ugyanezt a bűncselekményt súlyosabb esetekben halálal büntetik.)

Az „új hűbériség“ a házasság és a szerelem kérdését — a középkor feudalista kényurainál sokkal szigorubban — kilenc pontba foglalva rendezi:

1. A fajvédőpárt kiválasztott északnémet emberek szervezete.
2. Miután a nemzeti szocializmus meggyőződése, hogy népünk jövője a faj tiszta megőrzésén alapszik, a párt nőtlen tagjai számára kötelező házassági bizonyítványt rendelék el.
3. A párt célja, hogy a faj tisztaságát minden öröklött bajtól megóvja.
4. A házassági bizonyítványt a párt tagjai csupán a vértisztaság alapján kaphatják meg, ellenkező esetben nem kapnak az illetők engedélyt a házasságra.
5. A nemzeti szocialista párt minden tagja csak a pártvezetőségtől kaphat házassági engedélyt.
6. Aki a párt tilalma ellen köt házasságot, kizáratik a párt tagjai sorából.

7. A házassági engedélyeket a fajfenntartási hivatal intézi el.
8. A fajfenntartási hivatal nyilvántartó jegyzékébe veszik fel azokat, akik házassági engedélyt kapnak.
9. A nemzeti szocialista párt vezére és a fajfenntartási hivatal vezetője, valamint a hivatal döntőbírái titoktartásra vannak kötelezve.

E pártrendelethez körlevél volt mellékelve, mely így szólt: „A párt tagjai, akik házasodni akarnak, kötelesek szándékukról a pártot legalább három hónappal előbb értesíteni. A kérvényező a következő okmányokat tartozik a kérvényhez csatolni: saját és menyasszonyának családfáját, a jegyesek orvosi bizonyítványát, amely megállapítja a tiszta fajvérűséget és végül kifogástalan politikai magaviseletükről tanuskodó bizonyítványt. A házassági engedélyt kérő folyamodványt lepecsételt borítékban, hatósági uton a párt vezéréhez kell intézni. Ez átutalja a kérvényt és az okmányokat a fajfenntartási hivatalhoz, ahol azokat vizsgálat és véleményezés tárgyává teszik. Ha a házasságot engedélyezi, akkor a házastársakat felveszik a párt listájára és ellenőrzés alatt tartják.“

A nemzeti szocialisták elméleteikben és pártrendeleteikben alattvalóvá és tenyészállattá süllyeszti a nőt, akinek nemzeti hivatása

az ifju Niebelung-hősöket kiszorgálni és szaporodásukról gondoskodni, de azért a „szocialista” eszméről sem felejtkeznek meg. Ezt bizonyítja a barnainges uralom törvényhozása, amelyben nem tervekről és figyelmeztetésekről, hanem reálpolitikáról van szó. A munkaügyi minisztérium törvénytervezetének 11. §. a második szakaszban rendezi a terhesség és szülés idejére a munkaviszonyt és ebből megtudjuk, hogy „ha a munkaviszony három hónapnál régebbi, úgy az alkalmazott nő terhessége és szülése nem lehet azonnali elbocsátásnak az oka.” (Tehát más esetben ez megtörténhet!)

A német munkaügyi minisztérium tervezete a háztartási alkalmazottak terhességét és szülését azonnali elbocsátással, vagy tizenegynapi felmondással szabályozza... Ugyanez a törvény egészen más-kép védi meg a munkaadónő terhességét. A 14. §. 4. szakasza azt mondja: „Ha a háziasszony, a munkaadónő szülés előtt van, úgy a háztartási alkalmazottnő a háziasszony szülése előtt néhány héttel és szülése után két héttel csak nagyon alapos ok alapján mondhatnak fel.” Ennek a törvényjavaslatnak az indokolásából érdemes két mondatot idézni: „Itt nem a munkaadót akarja védeni a törvény, hanem az anyaságot... Ha a törvény nem is akadályozza meg teljesen, hogy a munkásnő állását elhagyhassa, mégis ennek a határozatnak rendkívüli erkölcsi tartalma van.”

Et nunc risum tepeatis amici! A náci munkaadók nincsenek ezzel a törvénytervezettel megelegedve: „A törvénytervezet egyáltalában nem felel meg a német háziasszonyok birodalmi szövetségének, de a birtokosok szövetségének sem, főleg azért nem, mert a törvény magyarázata tulságosan egyoldalú és egyenesen alkalmat ad az engedetlenségnek és a makacsságnak és kétségtelenül, a munkaügyi bíróságok előtt sok vita fog lefolyni. A törvénytervezetben nagy mértékben csak a munkásnőnek a védelme érvényesül, semmiesetre sem a háztartás védelme.”

Mindez abban az országban történik, amelyben hatvan házassági tanácsadóhely működött, egyedül a fővárosban tizenhét, ahol a fogamzásmegelőző szereket teljesen díjmentesen osztogatták az arra rászorulóknak.

A születésszabályozás legbuzgóbb hívének is be kell látnia, hogy mindenki joggal kérdezheti, hogy abban az országban, ahol a születések arányszáma évről-évre hanyatlik, a születések számának állandó csökkenésében vajjon a nagymértékben elterjedt fogamzásmegelőzés, a házassági tanácsadók működése nem részes-e? Ezt a kérdést nem csak mi tesszük fel, de már a multban minden ország törvényhozása is feltette és a mai német rendszer a kérdést már meg is oldotta azzal, hogy az összes tanácsadó helyeket feloszlatta.

Csakhogy az egész mai gondolkodást éppen az jellemzi, hogy nemcsak a fölvetett kérdésekre ad helytelen és erőszakos válaszokat, hanem, hogy — a kérdéseket sem tudja helyesen föltenni. Így van ez ebben az esetben is, mert nem azt kell kérdeznünk, hogy a házassági tanácsadóhelyek mennyiben részesek a népesség szaporodásának csökkenésében, hanem sokkal inkább azt, hogy a népesség miért nem akar vagy miért nem tud fokozottabb mértékben szaporodni és miért volt és miért van szüksége házassági tanácsadóhelyekre és a szaporodás racionalizálására. Mert abban, ugyebár, senki sem kételkedik, hogy nem a házassági tanácsadóhelyek találták ki azokat az embereket, akik a házassági tanácsadó helyeket látogatták, hanem ezek az emberek, azaz társadalmi viszonyaik, életkörülményeik, gazdasági helyzetük, megélhetési lehetőségeik, lakás és bérviszonyaik és legfőképpen Német-

országban a valóságos népbetegségként elterjedt abortusz-járvány szörnyű emberpusztítása termelték ki a tanácsadó helyeket.

És ezt — tessék csodálkozni! — már hivatalosan is beismerték, Hirt Siefert, centrupárti népjóléti miniszter szerkesztésében 1928 októberében megjelent porosz népjóléti minisztérium emlékirata szerint:

„A család renyhe szaporodásának okai többfélék. A család szándéka az, hogy az örökséget meg nem csonkítva és lehetőleg kevésbé elosztva hagyják hátra. A család törekvése az, hogy jólétét bizonyos fokon megvédje és kevés sarját méltó módon nevelhesse föl. A család kívánsága az, hogy az egyetlen gyermeknek jobb neveltetést adjon és így társadalmi emelkedését előmozdítsa. Gazdasági kényszer és gazdasági helyzet az oka annak, hogy a család számára lehetetlenné vált több gyermek eltartása. A női munka és a lakásínség, különösen a háború után, sok fiatal házaspárt akadályozott meg abban, hogy több gyermekük lehessen. Kétségtelen, hogy világnézeti okok, vallástalanság, a családi élet meglazulása és a személyes igények túlzott hangsúlyozása is szerepelnek az okok között. Világnézettől függ az, hogy sok ok közül melyiket látja döntőnek valaki. Azonban, ha előítélet nélkül csinálunk mérleget, akkor azt kell mondanunk, hogy nem az individualizmus, nem az élvhajhászás, tehát nem, mint gyakran hallani lehet: egoisztikus okok azok, amelyek túlsúlyban vannak. A meggondolások és gátlások rendszerint mélyebben vannak és etikus elemeket tartalmaznak. A család kis szaporodási készsége igen gyakran kizárólag súlyos kényszerűség. A gyermek után való vágy még ma is mélyen gyökeredzik nőben és férfiban egyaránt és ez a vágy ma csak el van nyomva.“

Nos, ha a hivatalos beismerés már idáig jutott el, akkor nem lehet hazugnak és túlzottnak mondani azt a rövidebb összefoglaló következtetést, mely szerint a születések száma a rendkívül leromlott gazdasági viszonyok miatt csökkent. Aki azonban eddig a belátásig eljutott, nyomban belátja azt is, hogy a születések számát a születések racionálisával semmiesetre sem lehet szaporítani, hanem csak egy nagyvonalú szociálpolitikával. A védekezés ellen való védekezés itt nem segíthet, mert a születések csökkenése olyan társadalmi jelenség, amely mint minden más gazdasági okokból keletkező történelmi erő, feltartóztatathatatlannul megy a maga útján.

A Harmadik Birodalom rohamosztagai nyugodtan megszállva tartják azt az intézetet, amely hivatva volt az emberi élet egyik legfontosabb jelenségének a kutatására és megmagyarázására, elégethetik a fölvilágosító könyveket, a horogkeresztes zászlók lobogása nem tudja a könyvmáglyák körül egyébként lelkes népet szaporodási készségét nagyobbítani, ezt csak az új kormányzat társadalmi berendezkedései és az új kormányzat által teremtett s a család megélhetését jobban biztosító és a tömeg nyomorúságát enyhítő szociálpolitika biztosíthatja.

(Budapest)

Totis, Béla

REFLEXIÓK A NÉMET SZAKSZERVEZETEK ALLAMOSÍTÁSAHOZ

A német szakszervezetek lefoglalása és átvétele tulajdonképpen nem jelentett meglepetést még a német szociáldemokraták számára sem, hiszen éppen ők voltak azok, akik néhány héttel ezelőtt azt a nyilatkozatot tették, hogy a szakszervezetek hasznos és szükséges tevékenységüknek az államhatalommal szorosan együttműködve tudnak legjobban megfelelni. A fájdalmas az eseményekben részükre csak az, hogy bár Hitler az A. D. G. B.-ből fogja megszervezni szindi-

kátusait, a régi vezetőket mégsem veszi át az állam. Hitlerék annyi állásigénylővel rendelkeznek, hogy ezeknek helyet kell csinálni, mert az ifjak türelmetlenek.

A szakszervezetek mai szerepe, mai célkitűzései mellett azonban természetes folyamat államosításuk. A szociáldemokrata szakszervezeti vezetők ezt régen belátták már és politikájuk hosszú idő óta arra irányult Németországban, de egybűtt is, pl. Magyarországon, hogy a megalkuló állami szindikátusok, melyek a fasiszta u. n. korporációs rendszerben a munkásság érdekképviselői szervei, a meglévő szociáldemokrata szervezeteket vegyék bázisul olyképpen, hogy a szakszervezetek hivatalnoki karát vegye át az állami szindikátus.

A szakszervezetek ugyanis tulajdonképpen célkitűzéseiknek mindkevésbé tudnak eleget tenni. Az imperializmus fénykorában a szakszervezeteknek a munkásság erőinek egyesítése révén sikerült néha jelentékeny előnyöket kivívni a nagytőkétől. Ez ma már, az imperialista korszak hanyatlásának idején nem lehetséges. A munkanélküliség növekedése és a termelési javak keresletének nagymérvű csökkenése miatt a munkásság helyzete meglehetősen hátrányos lett a legtöbb európai iparállamban.

Ilyen körülmények között szükségszerűen fejlődött ki — már az olasz fasizmus előtt — az a szakszervezeti ideológia, amely a munkásság szervezeteiben azt az érdekképviselőt látta, mely hivatva van arra, hogy a nagyipar hasonló érdekképviselőivel a tárgyalásokat lefolytassa, velük a munkásság kívánságait közölje és az ipari költség-számítások ismeretében iparkodjék a munkásságra nézve minél előnyösebb kompromisszumot elérni.

Később ez az ideológia, mely hajszálra azonos a fasizmus elgondolásával, a „gazdasági demokrácia” nevet kapta az irodalomban. A szociáldemokraták eleinte, egészen következtlenül, a munkások és gyárosok együttműködését valahogyan az államtól függetlenül képzeltek el. Ez azért nem lett lehetséges, mert a gazdasági válság elmélyülése rákényszeríti a nagyipart arra, hogy a bérvitáknak állami döntőbíráskodás alá helyezését követelje.

Arra nézve, hogy hogyan gondolták el a szociáldemokraták a maguk módján ezt az államnélküli gazdaságdemokráciát, legjobb lesz idézni dr. Renner volt osztrák kancellárnak 1929-ben megjelent könyvéből (A megvalósulás utjai. Fejtegetések a politikai demokráciáról, a gazdasági demokráciáról és a szociálistizmusról) néhány erre vonatkozó részt:

„A gazdasági demokrácia olyan funkciókat vesz át, amelyeket ősidőktől fogva az államhatalom feltétlen előjogainak tekintettek! Mindenki, aki megtanult jogilag gondolkodni (!) megállani kényszerül itt és bámulattal tekinteni e grandiózus változásra. Első okunk a csodálkozásra, a jogszolgáltatásnak elkülönítése az államtól (Entstaatlichung), mert azt, hacsak korlátozott területen is, de mindenestre az élet legfontosabb terén, a társadalom visszahódítja. A forradalmi frázisok ultraradikális szájtépői nem veszik észre, mily forradalom megy itt lényegileg végbe. Mivel ők az államot, mint Jericho falait lármával akarják megdönteni, nem veszik észre, hogy az igazi osztályharc, melyet a munkások vezetnek és amelyet azok „gyomorosztályharcnak” csufolnak, az államot fontos funkcióiban a „társadalom” által helyettesíti és leépíti. Intézmények keletkeznek, szilárd, állandó és jogilag körülírt berendezkedéssel, melyek azelőtt egyedül az állami hatalom és a kötelességek körébe eső szociális feladatkört töltenek be. Kétségtelenül ez szociálizálás.

Másik okunk a csodálkozásra, hogy harcból, amely egyébként elválasztani szokta az embereket, közös berendezkedések születnek, olyan berendezkedések, amelyeknek mindkét harci fél magát időlegesen vagy tartósan aláveti! És a felületes megfigyelő kérdené: hol marad itt az osztályharc? Nincs terünk itt kimutatni, hogy minden jog harc és hogy az egyeztetőbiróságok előtt az osztályharc folytatódik, de megváltozott formában, mint „per“. De nemesak saját bíróságai megalkotása felé halad a szakszervezeti mozgalom, hanem ideiglenes munkaközösségek alapítása irányában is. Összeültetik a vitás feleket a tanácskozással, persze az őrmesteraggyel már az osztályharc elleni árulást szimatol, mert ő a harcot csak az örökös verekedés alakjában ismeri. Hogy a harc a tárgyalóasztalnál folytatódik, hogy ott esetenként keményebben és az idegek legnagyobb megfeszítésével folyik, azt a pártoknak mindennapi tusázása bizonyítja, melyet egy koalíciós kormányon belül szoktak véghezvinni. Csak aki ezt már végigécsinálta, tudja mi ez.“ (58. o.)

És így tovább. Az egész könyv ilyen megfontolásokból áll. Az azonban már nincs benn Renner könyvében, hogy mi biztosíthat kötelező erőt a zöldasztalnál létrejövő megállapodások betartásához? Nyilvánvaló, hogy a szakszervezeteknek az a feladata, amelyet Renner tulajdonít nekik, csak az állam felsőbbbsége alatt hajtható végre, mert olyan megállapodást, ami mögött nincs valami hatalom, illetve, a mi korunkban az államhatalom, csak addig tartanak be, amíg az amugy is kellemes. De már azt is, hogy létrejőjön olyan megállapodás, melyben ellentétes érdekeket kell összeegyeztetni, csak az állami hatalmi szó biztosíthatja. De az is természetes, hogy a szakszervezeteknek, mint afféle „munkáskamaráknak“ fellépése nem vonatkozhat csak bizonyos gyárra, vagy vidékre, vagy esetleg csak a szakszervezetben egyesült munkásságra.

Huzamosabb ideig egyetlen vidék, vagy üzem sem tud kedvezőtlenebb feltételek mellett működni, mint a konkurrensé. Tehát lényegesebb helyi megállapodások lehetetlenekké válnak. A megállapodásokat szükségszerűen csak az egész országra nézve lehet megkötni és az egész munkásságra vonatkozóan.

Magától értetődött, hogy ha Németországban a szakszervezeteknek csak bürokratikus érdekképviseleti tevékenység szerepét szánták, akkor az ut a szakszervezetek államosítása felé vezethetett. Közintézménnyé kellett válnia a méregfogaitól megfosztott szakszervezeteknek, melyekben mint a kereskedelmi és iparkamarákban a kereskedők és iparosok, úgy vannak bent hivatalból a munkások. Minden országban, ahol a szakszervezet állami intézmény, az a szokás, hogy automatikusan vonják le a munkások béréből a szakszervezeti járulékot, akár bejegyzett tagjai az állami „munkásérdekképviseletnek“, akár nem. Miként a kereskedelmi kamarai járulékot is közadók módjára hajtják be némelyik országban.

A szociáldemokrata szakszervezeti felfogás csak ide vezethet, mert pl. Renner sem akar olyan munkabéreket kényszeríteni a nagyiparra, melyeket az nem tudna, vagy nem akarna fizetni. Hiszen azért beszél verejtékes küzdelemről, de szigorúan a zöld asztalnál. Így Renneren és általában a szociáldemokrata szakszervezeti ideológián keresztül magunktól oda jutunk, hogy világnézetüket azonosnak ismerjük fel azzal a rendszerrel, mely ma Olaszországban van, ahol a munkások és munkáltatók szindikátusai együttesen alkotják az egyes iparágra vonatkozó korporációit és az összes iparágak felett trónol a korporációs minisztérium, amely dönt akkor, ha mondjuk a vasipari munkások

szindikátusa és a vasipari munkáltatók szindikátusa nem tudnak meg-egyezni a munkabérekben.

A régi értelemben vett szakszervezeti mozgalomhoz ennek már természetesen kevés köze van. Jól tudják ezt a szociáldemokraták és egy országban sem éri őket váratlanul a szakszervezetek államositása. Sőt titokban várják ezt, mert az állami állás mégis csak biztosabb. Csak persze ne úgy történjen, mint Németországban. Egyébként is olyan szakszervezetnek, mely harcolni amugy sem akar vagy nem is tud, mert a szakmai munkásságnak csak csekély részét foglalja magába, már ma is csak amolyan „klub” jellege van. A szakszervezetek jelentőségének csökkenése világszerte tapasztalható.

(Budapest)

Horner Miklós

AZ ÚJ NÉMET HÁBORÚS IRODALOM.

Jóval előbb, mielőtt egy háborút „megüzennek”, a háború az irodalomban már jelentkezik. Nem azért, mert az irodalom „előhírnöke” a háborúnak, hanem azért, mert az irodalom a legátettségesebb felépítménye az anyagi világnak és így azoknak az ellentéteknek is, amelyek valamely országot a háború felé sodornak. A világháború, amely a valóságban 1914 augusztus elsején kezdődött, az irodalomban már jó pár évvel azelőtt érezhető volt. (Pl. a német irodalomban Bloem, Ganghofer, Höcker, Lauf stb.). Napjaink irodalmi publikációi is bármennyire „békés” időket élünk, teli vannak hasonló jelekkel. A háborús irodalom termékei oly nagyszámuak, hogy egész sereg kutató volna szükséges valamennyi publikáció nyilvántartására. Helyszüke miatt itt tehát csak az újnemet háborús irodalom egyik irányára térünk ki. Ami viszont erről megállapítható, az általánosságban áll a többi európai háborús irodalmakra is.

A minden tekintetben leg-hatásosabb s ezért a legveszélyesebb háborús írók az új nacionalisták, akik politikai ideológiájukat illetőleg Otto Strasser, Ferdinand Fried és Hans Zehrer köréhez tartoznak. Az ide tartozó írók regényei a kispolgárság fiatal rétegei előtt sokkal veszélyesebbek, mint

a nyíltan fasiszta-nemzeti-szocialista, hitlerista íróké. Ehhez járul még, hogy ennek a körnek a reprezentatív írói, mint pl. Werner Beumelburg, Herbert Blank, Edwin Erich Dwinger, Richard Euringer, Friedrich Wilhelm Heinz, Friedrich Hiel-scher, Ernst Jünger, Ernst von Salomon és Franz Schauwecker írásaik középpontjába a háborút oly módon állítják, hogy az az ifjúság széles köreire sokkal vonzóbban hat, mint a régi nacionalista háborús írók unalmas, hősi, pathe-tikus szinnyomat sematikája. Az új nacionalisták éles ellentétben a Wildenbruch és Paul Oskar Höcker-féle régi nacionalistákkal egyáltalán nem tagadják a háború szörnyüségét, hisz a háborút legtöbben közülük mint frontkatonák élték meg, hanem mint pl. Schauwecker, (a So war der Krieg című kép-gyűjteményében s a Der feuerige Weg, az Aufbruch der Nation s a Deutsche allein című regé-nyeiben) azt az elméletet képviselik, hogy „a háborús megsemmisülés fokának megfelel a rákövetkező építés foka.” Ebben az elméletben és kifejezés módban felismerhető az új nacionalista háborús felfogás legmarkánsabb jegye s az alapjául szolgáló világnézet misztikus, metafizikus vonása. Az egész újnemet nacionalista háborús irodalomban, Schau-

wecker említett könyveiben s Jünger, (Feuer und Blut, In Stahlgewittern, Der Kampf als inneres Erlebnis) Heinz, (Sprengstoff, Die Nation greift an) Blank, (Weichensteller Mensch) Beumelburg, E. V. Salomon és Dwinger (Zwischen Weiss und Rot) írásai-ban mindenütt oly erősen érezhető a misztikára és az irracionálisra való hajlam, hogy fel kell tételezni, hogy az új nacionalisták az élesen gondolkodó ellenféllel szemben a legszivesebben bizonyára ezzel az argumentummal élnének: „logikus vagy, tehát nincs igazad!”

Természetesen ezekkel az igenis nagyon komolyan veendő (mert veszélyes) „sors”-hivőkkel, háború-misztikusokkal s „heroi-kus értékek” dicsőítőikkel szemben az ironia vagy a guny éppoly kevésbé van a helyén, mint a félreismerése annak, hogy köztük és a Hitler-féle nemzeti szocializmus között a legszorosabb a kapcsolat. Bármily élesen elhatárolják is az új nacionalisták a Harmadik Birodalom apostolától magukat, mégis félreismerhetetlen teljesen regresszív, béke ellenes karakterük.

(Berlin) Szeremley László

HEGEL RÓMÁBAN. Azok, akik azt hitték, hogy sikerül elhitetni a világgal, hogy Hegel állambölcseletéből le lehet vezetni a fasiszta állam doktrínáját 1930 tavaszán Hágában megalakították tanaik széles körökben való propagálása céljából a Nemzetközi Hegel-szövetséget. (Internationaler Hegelbund.) Ugyanekkor tartották első kongresszusukat, amelynek célja a Hegel-kutatás és a Hegel-kultusz eredményeinek meghatározása volt az egyes országokban. A második Hegel-kongresszust 1931 őszére, Berlinbe hívták egybe. Hegel halálának 100. évfordulója alkalmából. Ekkor a cél már „Hegel művének kriti-

kai méltatása” volt. E kritikai méltatáson azonban csak a német, holland és olasz hegelianusok vettek részt s ezek között is csak a jobboldali Hegel-magyarázók. Az orosz jelentkezőket — hat moszkvai tudóst — a rendezőség különös tekintettel „néhány körülményre” kizárta a kongresszusról. (Ez a lépés a krízisben lévő német demokrácia és liberálisizmus jelentős közeledését jelezte a ma már hatalmon lévő német fasizmushoz!)

A világosság kedvéért: — a „Hegel-kutatók” két főcsoportra oszthatók: a jobboldali és a baloldali hegelianusok csoportjára. A jobboldaliak szerint Hegel reakciós, a baloldaliak szerint Hegel forradalmár. Míg a jobboldaliak csak magyarázni és bizonyítani akarják, hogy Hegel tulajdonképpen a porosz állam hivatalos filozófusa volt s ma állambölcseletének gerince a fasiszta állam bölcseletének felel meg, addig a baloldal túl ment az értelmezésen s Marx-Hegel dialektikus módszerével vizsgálva a történelmet és a társadalmat éles ellentétbe helyezkedett a Hegel-féle idealizmussal s annak tételét, mely szerint a gondolkodás szüli a létet, a fejről a talpára állította s kimondta és bebizonyította, hogy a lét határozza meg gondolatainkat.

A berlini Hegel-kongresszus egyhangú eredménye: — Hegel a fasiszta állam filozófiájának megteremtője, akit eddig senki sem értelmezett helyesen, csak a Berlinben összegyűlt jobboldaliak, Gentile volt olasz kultusz-miniszterrel az élen. (Ugyanez a Gentile Benedetto Croce-nek, az európai liberálisizmus legmarkánsabb képviselőjének volt majd husz éven keresztül lelkes bámuloja és munkatársa.)

A harmadik Hegel-kongresszus helye 1933 április kezdetén, „méltó helye” a berlini előzmények után „csak Róma lehetett”,

ahogy azt Kroner, a kieli egyetem (különben Hitler által mégis elesapott) tanára mondta megnyitó beszédében. A római kongresszus célja: „a hegeli bölcsélet tanulmányozása és megvitatása“ volt. A *Revista Italiana di Filosofia* összefoglaló beszámolóján és a hivatalos kiadványon kívül csak pár rövid, néhány soros komüniké foglalkozott a napisajtóban a kongresszus „vitáival“, melyek igyekvő filológusok szürke felolvasásaiból állottak csupán. A kongresszuson még a polgári progresszív filozófia s Hegel-kutatás egyetlenegy jelentős alakja sem vett részt. A baloldali Hegel-magyarozókat ide sem hívták meg. Érthető: a baloldali Hegelt forradalmárnak s a porosz imperializmus esküdt ellenségének tekintik s igen súlyos hegeli adalékokkal igazolják ezt a felfogásukat, amikor a jobboldali hegelianusok csak néhány elferdíthető megállapításba kapaszkodnak, nem is említve, hogy Hegel egész bölcselete a baloldali felfogást igazolja. Engels írja: „Hegel nemcsak alkotó zseni volt, hanem enciklopedikus kulturával rendelkező ember, aki minden téren korszakalkotó jelentőséggel lép fel. Magától értetődik, hogy rendszere szükség-szerűsége miatt elég gyakran azokhoz az erőszakos konstrukciókhoz kellett menekülnie, melyek miatt törpe ellenségei még ma is olyan rettenetes zajt csapnak.“ És mit felelnek a következő Hegel-tételre az olasz és német fasiszta diktatura „intellektueljei“, akik Hegelre hivatkoznak: „Nem fontos, kinek a kezében van a hatalom, nem fontos, hogy egynek vagy sokaknak a kezében, — a hangsúly a szabadságon van, melyet ezeknek biztosítaniok kell.“ Hegel félreérthetetlen választ ad arra a kérdésre is, hogy miért láznak fel az emberek: „Nem azért,

ami van leszünk lázadókká és szenvedőkké, hanem azért, mert nincs úgy, ahogy lennie kéne.“ S Hegel forradalmisága igazolásul idézhetjük a következőket is az állampolgárok jólétéről gondoskodni nem tudó fasisztáknak: „Az állam egyedüli feltétele az egységes jólét és cél elérése...“ Majd pedig: „Fontos az, hogy az én céloom és érdekem identikus legyen az általánoséval, más-különben az állam a levegőben lóg.“ Az idézetek sorát még sokáig folytathatnánk. Kár azonban vitatkozni! A valóságot nem lehet megsemmisíteni.

(Róma) Nemes Lajos

A FASISZTA FORRADALOM KIÁLLÍTÁSA vagy helyesebben: a fasizmus felépítésének dokumentum-gyűjteménye érdekes és tanulságos azok számára, akik a látottakat helyesen tudják megítélni s azok számára is, akik „kedvező előítélettel“ keresik fel a „mostra“-t. (A fasiszta kormány 70 százalékos (!) vasuti kedvezményt nyújt a kiállítás alkalmából Rómába, Itália bármely pontjáról!)

Ami a kiállítást illeti: — a kiállítás épülete modern, racionalis stílusban épült s azt a benyomást kelti, mintha valami szocialista kiállítást zárna magába. Az első pillanatra látszik, hogy a fasiszták közt sok a volt szocialista. Viszont bent a termekben nem láthatók sehol az egész földterületét átölelő ideológia harcainak dokumentumai. Hiányzik a mag, hiányzik az ág, a fejlődési görbe, hiányzik a váz, hiányzik a rendszer. Hiányzik mindaz, ami kifejezné, hogy itt egy történelmi korszak veszi kezdetét, egy új rendszer. Hiányzik az első momentum: az alkotó zsenit igazoló dokumentumok: (Konfucius, Buddha, Krisztus, Mohamed, Marx stb.) Mit kapunk e helyett? A *Popolo d'Italia* első példányát, mellyel Musso-

lini elkezd az intervenciók kampanyt. Az első „nagy” tény: az olasz dolgozókat a német imperializmus (valójában, a német dolgozók) ellen küldik. Azután sürgönyök és levelek következnek, melyek a reformista-radikálisok (Mussolini ezek közé tartozott!) árulását, fasizálását dokumentálják. Azután újság-cikkek, fényképek s mindenütt és mindig: Mussolini. Itt-ott egy szobor: a király, mint katona. Mussolini hatalmas profilja, egy görnyedő munkás, aki Marx, Engels, Lenin munkái alatt roskadozik. Ez utóbbi — nem nehéz kitalálni — a munkásságot leigázó marxizmust ábrázolja. Azután üveg alatt török, egy szocialista zászló maradványa, természetesen úgy feltüntetve és elrendezve: ime: ennyi maradt és maradhatott meg a marxi utópiából. — Majd: Mussolini dolgozószobája a Popolo d'Italia szerkesztőségében és a fasizmus hősi halottainak terme. Fekete, hatásos köralakú terem. A háttérben gramofon játsza állandóan a fasiszta indulót: a „Giovinezza“-t. A termekben fegyveres fasiszták...

Nagy hangosság, nagy reklám, nagy céccó és a végeredmény? Az egész kiállítás, illetve bemutató tulajdonképpen Mussolini életének dokumentumai, de nem az elejétől, amikor még tirannusnak nevezte az olasz királyt, (az 1910-ben tartott milánói szocialista kongresszuson; ekkor még erősen támadta a reformistákat is!) — nem, erről semmi.

Mussoliniról a szocialistáról semmi, mert a Popolo d'Italia (ezzel kezdődnek el a dokumentumok) első száma is, — annak ellenére, hogy szocialista napilapnak nevezték — már fasiszta, helyesebben szocialfasiszta lap volt, az olasz, angol és francia imperializmus szolgálatában állt, annak pénzén és

annak jegyében indult. A kiállítás valójában tehát Mussolini politikai pályája második periódusának a bemutatója.

(Róma)

Nemes Lajos

A BÜNZÉS TANULMÁNYOZÁSA A MAI OROSZORSZÁGBAN. Oroszországban a bünözés problémáinak kivizsgálására irányuló tudományos kutatómunka nem a magánkezdeményezés ügye. A bünözés tanulmányozásával foglalkozó intézetek az igazságügyi népbiztosság hatáskörébe tartoznak. Ezek munkásságára nézve az az irányadó elv, hogy ne legyenek se túl akadémikusak, se tisztán praktikusak. Elsősorban a büntető- és javító-politikának, valamint a törvényszéki pszichiátriának problémáit az igazságügyi népbiztosság hatalmas tény-anyaga segítségével tanulmányozzák, hogy így ne csak egyetlen eset legyen a vizsgálat tárgya; másrészt ezekbe a vizsgálatásokba bevonják nagy számban a munkásokat és a nyilvánosság képviselőit, nehogy munkájuk túl akadémikus legyen.

Az ilyen irányú kutató-intézetek két fajtát kell megemlíteni. Elsősorban a törvényszéki pszichiátriának Serbski professzorral elnevezett tudományos kutatóintézetét, mely egyedüli az egész Szovjetunióban. Az intézet működése két részre osztható: tudományos és gyakorlati munkásságra. A legfontosabb a gyakorlati ténykedés, mely szakvélemények adásából áll; az ehhez szükséges vizsgálatokat vagy az intézet kórházában vagy ambulatórikusan végzik. A megbízott orvos legalább 30 napig megfigyelés alatt tartja a páciens s a szóbanforgó bűnügynek megfelelően különféle vizsgálatoknak veti alá. Az orvos a megfigyelés után egy szakértői bizottságnak számol be az észleltekről. Ez a szakértői

bizottság adja meg azután szakvéleményét a bíróságnak. A bizottság tagjai: a vizsgálatot végző orvos, az intézet igazgató-orvosa, a szakértő-szektor elnöke és esetleg a vizsgálóbíró. A bizottság véleménye azonban nem kötelező a bíróságra nézve.

E gyakorlati ténykedésekből adódik az intézet vizsgálódási körébe tartozó tudományos jellegű problémák sora, melyeket *Feinberg*, az intézet igazgatója így sorol fel: 1. a törvényszéki pszichiátria és kriminológia főproblémáinak dialektikus-materialista methodológia alapján való feldolgozása, hogy így teoretikus alapot teremtsenek az intézet praktikus ténykedéséhez; 2. a törvényszéki pszichiátriai szakértők feladatainak meghatározása a szovjet-bíróságok büntetőpolitikájában és praxisában; 3. a fogházak pszichohigiénijára vonatkozó kérdések tudományos feldolgozása (az elmezavarok prophylaxista, a lelkibetegek célszerű el-, illetve beosztása a fegyintézetekben, stb.); 4. a betegek elmezavarának klinikai tanulmányozása (a beszámíthatóság problémája a könnyű schyzophrenia esetében, a progresszív parali-

zis gyógyítható fajai, az organikus megbetegedések kezdőfajai, pszichopathológiai kérdések, stb.); 5. a lelkibeteg bűnözőkről, szakértői ténykedésekről, gyámságról, gyógyjellegű szociális védelmet célzó intézetekről, stb. készülő törvénycikkek kidolgozásában való részvétel. — Emellett kétféle pedagógiai ténykedés: egyrészt szakértők, másrészt jog- és orvostanhallgatók kiképzése.

Az intézetek másik faja: a büntetőpolitikai intézetek, melyek az igazságügyi népbiztóságok mellett működnek. A legjelentősebb a Szovjetunió igazságügyi népbiztossága mellett működő intézet. Ennek négy szekciója van: 1. a szovjet-büntetőpolitika vizsgálatának szekciója, 2. munkás-javító s a politikai szekció, 3. a kapitalista országok és a gyarmati kelet büntetőpolitikáját vizsgáló szekció és végül 4. a büntett methodikáját és technikáját felfedő szekció. A szovjet-jogászok tehát nemcsak a Szovjetunió, de az egész világ büntetőpolitikáját tanulmányozzák s így a büntetőjogi problémákat nemzetközi méretekben nézhetik.

(Munkács)

Szabó Imre

VILÁGGAZDASÁGI KÉRDÉSEK

A SZÖVETSÉGGKÖZI ADÓSSÁGOK PROBLÉMÁJA

A Young-tervezet, amely Németország reparációs kötelezettségeit végérvényesen 58 évre állapította meg, (mint az 1932 dec. 2-án kelt s az Egyesült Államokhoz intézett angol jegyzék megjegyzte — „mielőtt még aláírásai igazán megszáradtak volna“) a Hoover-memoratorium által hatályon kívül helyeződött s a lausanni megegyezésben „csekély“ háromezermillió márkára redukálódott, de még ezt az összeget is csak bizonyos feltételek mellett kell fizetni.

A németországi reparációs fizetések tulajdonképpen bezüntetésével teljes élességgel jelentkezett a szövetséggközi adósságok kérdése, miután a reparációs fizetések képezték a szövetséggközi adósságok szabályozására tett megállapodások alapját. A szövetséggközi adósságok további fizetésének kérdése így az imperiálista ellentétek csomópontját képezi.

Hogyan keletkeztek a szövetséggközi adósságok?

A világháború a hadakozó államok minden elképzelhető gazda-